

## OKUL FAALİYETLERİNE AİLE KATILIMINI ENGELLEYEN FAKTÖRLER

**Yrd. Doç. Dr. İsmail AYDOĞAN**  
Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Kayseri

### Öz

Bu çalışmada ailenin okula katılımı ve aile katılımının öğrenci, aile ve toplum açısından yararları üzerinde durulmuştur. Ayrıca ailenin okula katılımını engelleyen faktörler üzerine bir çalışma yapılmış, çalışmanın sonucunda, zaman darlığı, okul faaliyetlerinin kapsamı hakkında yeterli bilgiye sahip olmama, ekonomik problemler ve ders-konu alanlarında yeterli bilgiye sahip olmama gibi nedenlerin ailenin katılımına engel olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca araştırmanın bulguları ABD'deki kapsamlı bir çalışmayla karşılaştırılmıştır.

**Anahtar kelimeler:** Aile, katılım, okul faaliyetleri, veli.

## PREVENTING FACTORS FOR PARENTAL INVOLVEMENT TO SCHOOL ACTIVITIES

### Abstract

In this work, parental involvement to school and its benefits in terms of the student, family and society are emphasized. In addition, a research on the barriers to parental involvement is conducted and as a result, factors such as time restrictions, having no information about the content of the school activities, economical problems and having no sufficient information about the lesson-content areas are found to be the barriers to parental involvement. Moreover, the findings of this research is compared to a research which was conducted in the USA.

**Keywords:** Family, involvement, school activities, parent.

### Giriş

Çocuklar doğdukları günden başlayarak, gelecek yaşamlarındaki inanç, tutum ve davranışlarını şekillendirmeye başlayan bir aile ortamında bulunurlar. Bilindiği gibi çocuklar eğitim-öğretim faaliyetleriyle ilk kez aile ortamında karşılaşılır. Çocuğun okula başlamasıyla, her ne kadar eğitim faaliyetlerinin ağırlığı okullara kaymış olsa da, bu eğitim faaliyetlerinin başarıya ulaşmasında ailenin ve eğitim süreç ve faaliyetlerine aile katılımının büyük bir etkisi vardır.

Ailenin okul faaliyetlerine katılımı, her öğretim kademesinde önemlidir. Ancak bu katılım özellikle ilköğretimin ikinci kademesindeki (6. 7. ve 8. sınıflar)

çocuklar için büyük önem taşır. Bu dönemdeki çocuklar (12–14 yaş) fiziksel, zihinsel ve duygusal olarak hızlı bir değişim sürecine girerler. Öğrenme yöntemleri, duyguları, dünyaya bakış açıları ve diğer insanlarla etkileşim yolları büyük oranda farklılaşmaya başlar. Günümüz toplumunun beklentileri ve arkadaş grubunun baskısı gibi nedenlerle de ortaya çıkabilen bu değişiklikler, çocuklarda çatışmalara ve gerginliğe neden olur, bu durum ise çocuğun davranışlarında ortaya çıkar. İçinde bulunduğu dönemin normal özellikleri olan bu çatışma ve gerginliklerin, en zararsız şekilde atlatılması için, çocuğun yardıma ve desteğe ihtiyacı vardır. İşte bu yardım da, ailelerin okula ve okul faaliyetlerine önemli ölçüde katılmaları ile sağlanabilmektedir. Örneğin, bu dönemdeki çocuklardan aile desteği alanların ders notlarının ve test sonuçlarının yükseldiği, tutum ve davranışlarının daha olumlu yönde geliştiği, akademik programlarda daha başarılı oldukları ve okulda daha etkili oldukları gözlemlenmiştir (www.education-world.com, 1991).

Yine, öğrenci başarısının, okulların yapısı ve sosyo-ekonomik koşullarından ziyade, okul- aile işbirliği, yani ailenin de katılımı ile arttığı çeşitli araştırmalarca ortaya konmuştur(Demirbulak, 2000,146, akt; Kolay, 2004). Bir başka ifadeyle, öğrencinin okuldaki gelişimi ailenin eğitime verdiği önem ve dolayısıyla da eğitim-öğretim faaliyetlerine katılımı ile ilişkilidir. Aile katılımının ve okul- aile işbirliğinin iki avantajı vardır: 1) Ailenin okula ve öğrenciye gösterdiği ilgi motivasyonu artırır, 2) Okulun yapısını, değerlerini, beklentilerini ve standartlarını tanıyan aileler çocuklarını daha iyi yönlendirebilirler (Berger, 1987, 96–108, akt; Kolay, 2005).

Günümüzde eğitim-öğretim alanında yapılan çalışmaların ve araştırmaların önemli bir kısmı, eğitimin kalitesinin artırılmasında okuldaki eğitim süreç ve faaliyetlerine aile katılımının önemli bir rolü olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, aile katılımının eğitimin kalitesinin artırılmasında ve çocuğun her yönden başarısının yükseltilmesinde oynadığı bu önemli rolü daha iyi anlayabilmek için “Aile katılımı nedir?” sorusuna cevap vermek gerekir.

### **Aile Katılımı**

Alanyazında aile katılımı kavramı çeşitli açılardan tanımlanmaktadır. Bunlardan, Ömeroğlu ve Yaşar (2005), aile katılımını çeşitli araştırmalara dayanarak (Morrison 1998; Colerman 1997; Hohmann ve Ewikart 2000) “anne-babaların çocukların gelişim ve eğitimlerine katkıda bulunmaları için organize edilmiş etkinlikler bütünü” olarak tanımlayarak katılımın, çocuğun okul, aile ve toplumdaki yaşamlarını kapsayacak biçimde planlanması ve uygulanması gerektiğini vurgulamışlardır.

Bu konudaki bir diğer tanımı Lunts (2005), Balli, Wedman ve Demo (1997)’ya dayanarak şöyle yapmıştır: Ailelerin, aile-öğretmen görüşmeleri, aile-öğretmen dayanışma toplantıları, gönüllü okul çalışmaları, çocuğun ödevlerine

yardım etme, çocuğun desteklenmesi ve bunlar gibi faaliyetlerden bir ya da daha fazlasına katılmalarıdır.

“What is Parental Involvement, Exactly?” (2005) adlı çalışmada ise, ailelerin aile katılımını tanımlamaları istenmiştir. Söz konusu bu çalışmada ailelerin ortaya koydukları tanımlar şöyle sıralanmaktadır(www.nea.org, 2005):

1. Çocuğa kitap okumak,
2. Her akşam çocuğun ödevlerini kontrol etmek,
3. Öğretmenlerle birlikte çocuğun gelişimini izlemek,
4. Uygun eğitim-öğretim ortamlarının sağlanmasında okulla işbirliği yapmak,
5. Okul günlerinde, çocuğun televizyon izleme ve oyun saatlerini düzenleyerek kısıtlamak,
6. Her gün, çocuğa okulda gününün nasıl geçtiğini sormak.

Okul faaliyetlerine aile katılımı ile ilgili yapılan bir diğer araştırmada da, eğitime ve okula aile katılımının, çeşitli şekillerde olabileceği ifade edilmiştir. Buna göre aileler, çocuklarını cesaretlendirerek, onlara uygun çalışma zamanı ve yeri sağlayarak, istedik davranışların meydana getirilmesinde kendileri model oluşturarak, ödevleri kontrol ederek ve çocuklar için evde aktif öğretim ortamları yaratarak aile katılımını gerçekleştirmektedirler (Cotton ve Wikelund, 2001).

Bu şekilde ele alınan çeşitli aile katılımı tanımlarına ek olarak, Hickman (2005) farklı eğitimci ve yazarların çeşitli tarihlerde yaptıkları araştırmaların sonuçlarından yararlanarak 7 farklı aile katılımı türü ortaya koymuştur. Bunlara göre de aileler; iletişimci, okul aktivitelerinin destekçisi, öğrenici, savunucu, karar verici, gönüllü profesyonel ve ev aktivitelerinin öğretmeni olarak okul faaliyetlerine katılmakta ve etkili olmaktadır.

Burada çeşitli tanımları verilen aile katılımı faaliyetlerinin kuşkusuz, öğrenci, aile ve okul açısından yararları da mevcuttur.

### **Aile Katılımının Yararları**

Bu konuyla ilgili yapılan çalışma ve araştırmalarda, aile katılımının birçok yararı olduğu ortaya konmuştur. Örneğin, Çelenk (2003), yaptığı bir çalışmada, ailenin öğrenci başarısı üzerindeki etkilerini aşağıdaki gibi sıralamıştır:

1. Eğitim açısından destekleyici bir tutum içinde bulunan ailelerden gelen çocukların, okul başarıları daha yüksektir.
2. Aile bakım, şefkat ve korumasının okul başarısının yükselmesinde önemli bir faktör olduğu anlaşılmaktadır.
3. Koruyucu aile yanında kalan çocukların, uygun şefkat ve koruma sağlandığı takdirde başarılarının yüksek olduğu görülmüştür.
4. Okul ile ortak program üzerinde görüş birliği sağlayarak düzenli iletişim içinde bulunan, bu ortak anlayış içinde çocuğuna eğitim

desteği sağlayan velilerin çocuklarının okul başarılarının daha da yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıda sıralanan aile etkileri daha çok, çocuğun akademik başarısına olan etkilerdir. Ancak, akademik başarının yanında, çocuğun ahlaki, toplumsal ve davranış gelişimi üzerinde de ailenin önemli bir rolü ve etkisi vardır. Amerika’da yapılan bir araştırmada aile katılımının bu boyutuna değinilmiş ve faydaları şöyle sıralanmıştır (www.cppp.org, 1999):

1. Aile katılımı öğrencinin ahlakını, tutumlarını geliştirir ve tüm konu alanlarındaki akademik başarısını artırır.
2. Katılım ile aileler, çocukların akademik başarısızlık ve okulu bırakma risklerini azaltmış olurlar.
3. Aile katılımı ayrıca çocukların davranışlarını ve sosyal uyumlarını da geliştirir.

Yine, Amerika’da yapılan benzer bir çalışmada, aile katılımının hem akademik başarıya hem de çocuğun davranışlarına olan etkileri 7 maddede sıralanmaktadır (www.nea.org, 2005):

1. Evdeki destek, çocukların okulda daha başarılı olmalarını sağlamaktadır.
2. Öğrenciyi destekleyerek cesaretlendiren bir ev ortamı; okulda verilen bilgiler, ailenin eğitim düzeyi ve kültürel art yetişimden (background) daha önemlidir.
3. Okuma alanındaki başarı, evdeki öğrenme yaşantılarına matematik ve fen bilgisinden daha çok bağlıdır. Sesli okuma, çocukla birlikte kitaplar hakkında konuşmak, v.b. oldukça etkilidir.
4. Çocuk ve ailenin okul hakkında birlikte tartışmalar yapmaları, çocuğun akademik başarısını artırmaktadır.
5. Evde gerçekleştirilen aile katılımı faaliyetlerinin 3 şekli, öğrencinin yüksek başarısı ile bağdaştırılmaktadır. Bunlar; çocuğun zamanını düzenlemek ve gözlemek, ev ödevlerine yardım etmek ve okul meseleleri hakkında tartışmalar yapmaktır.
6. Aile katılımı ne kadar erken başlarsa (okul öncesi gibi) etkileri de o kadar güçlü olur.
7. Aile katılımının bazı olumlu sonuçları şunlardır: artan öğrenci başarısı, okula devamsızlıkta azalma, davranışta gelişme, ailelerde çocuğun eğitimine karşı güven oluşması.

Aile katılımının sayılan bu etkilerine ve faydalarına ek olarak, Wherry (2004), katılımın öğrenci, aile ve okul-toplum açısından etkilerini şöyle sıralamaktadır:

1. **Öğrenci açısından faydaları:** Yüksek notlar ve test puanları, okula yüksek oranda devam ve ödevlerin daha çok yapılması, özel eğitime duyulan gereksinimin azalması, olumlu tutum ve davranışlarda artış, yüksek mezuniyet oranları, yüksek öğrenim kurumlarına devamda artış ve sosyal becerilerin gelişmesidir.
2. **Aile açısından faydaları:** Okulda kendilerine olan güvenlerinin artması; öğretmenlerin aileler ile ilgili düşüncelerinin daha olumlu ve öğrencilerden beklentilerinin daha yüksek olması; ebeveyn olarak kendilerine güven duygularının artması, çocuklarına yardımcı olmada becerilerinin artması ve ebeveyn olarak kendi eğitimlerini devam ettirmeleri ve kendilerini geliştirmeleridir.
3. **Okul ve toplum açısından faydaları:** Öğretmenlerin morallerinin yükselmesi, ailelerin öğretmenleri daha iyi değerlendirmeleri ve okula daha çok destek sağlaması, yüksek öğrenci başarısı ve toplum içinde iyi bir yere sahip olmasıdır.

Görüldüğü gibi, okul faaliyetlerine aile katılımının sadece öğrenci açısından değil, aile, öğretmenler, okul ve toplum açısından da göz ardı edilemeyecek kadar önemli etkileri ve faydaları vardır. Ancak bunların yanında, ailenin okul faaliyetlerine katılımını engelleyen çeşitli faktörler de mevcuttur. Kısaca, aile katılımını sağlamak ve teşvik etmek için bu faktörleri ortaya koymak ve bunların giderilmesini veya en aza indirilmesini sağlamak gerekmektedir. Bu amaçla, ailenin okula katılımını engelleyen faktörler çeşitli araştırmalar aracılığıyla ortaya konarak, Kayseri ili örneğinde yapılan bu çalışmanın sonuçlarıyla karşılaştırılmış ve bu engellerin ortadan kaldırılmasına ilişkin öneriler sunulmuştur.

### **Yöntem**

Ailelerin okul faaliyetlerine katılırken ne gibi problem ve engellerle karşılaştıkları ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışma tarama modelindedir. Bu araştırmanın çalışma evrenini Kayseri ili ilköğretim okulları 6.7.8. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin okul faaliyetlerine katılan ebeveynleri oluşturmaktadır. Araştırma evrenini oluşturan ailelerin sayıca çok fazla olması nedeniyle, örnekleme yöntemine gidilmiştir. Tesadüfi örnekleme yoluyla, 150 veli bu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Veri toplama aracı olarak kullanılan anket, araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Kapsam geçerliliği, alanyazın taraması ve uzman görüşüne başvurularak sağlanan anketle, ailelerin okul faaliyetlerine katılımının engelleri ve katılımında karşılaşılan problemler ortaya konmak amaçlanmıştır. Anket maddeleri, konunun özelliği gereği, literatür taramasına dayalı olarak birden fazla seçeneği belirtecek biçimde hazırlanmıştır. Böylece, velilerden aile katılımının nedenleri

sıralamaları istenmiştir. Bu nedenle anketle toplanan verilerin çözümlenmesinde frekans ve yüzdelikler esas alınmıştır. Anket 21 maddeden oluşmaktadır.

Araştırmada değişkenler olarak cinsiyet, yaş ve öğrenim durumu ele alınmış ve bunlar araştırmaya katılan deneklerin niteliklerini ortaya koymak için kullanılmıştır.

## **Bulgular ve Yorumlar**

### **Kişisel Niteliklere İlişkin Bilgiler**

Araştırmadaki anket 150 öğrenci velisine uygulanmıştır. Ankete cevap veren velilerin 86'sı (%57,3) kadın ve 64'ü de (%42,7) erkektir. Ankette 4 yaş grubu belirlenmiştir ve bu yaş gruplarındaki velilerin sayıları ve oranları şöyle tespit edilmiştir:20–30 yaş arası: 6 kişi (%4),30–40 yaş arası: 96 kişi (%64),40–50 yaş arası: 47 kişi (%31,3), Diğer: 1 kişi (%0,7).Yine ankette 6 eğitim kademesi ele alınmış ve bunların sayıları ve oranları da şöyle belirlenmiştir: İlkokul: 42 kişi (%28),Ortaokul: 22 kişi (%14,7),Lise: 53 kişi (%35,3),Üniversite: 28 kişi (%18,7),Yüksek lisans: 4 kişi (%2,7),Hiç okula gitmedim: 1 kişi (%0,7).

### **Anket Maddelerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar**

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, ankette yer alan 21 soruya verilen cevapların frekans dağılımları ve yüzdelik oranları alınarak yorumlanmış ve okul faaliyetlerine aile katılımını engelleyen en belirgin faktörler ortaya konulmuştur.

Anketteki birinci soruda, ailelere “okul faaliyetlerine aile katılımı” deyince ne anladıkları sorulmuş; katılan 150 kişinin %42,7'si (64kişi) aile katılımının çocuğun gelişimini öğretmenlerle beraber izlemek, %19,3'ü (29kişi) okuldaki sosyal faaliyetlere katılmak ve %15,3'ü (23 kişi) öğretmenlerle işbirliği yapmak olduğunu belirtmişlerdir. Geriye kalan kısım ise, çocuğun gelişimini izlemek, uygun çalışma ortamı oluşturmak, veli toplantılarına katılmak ve çocuğun ödevlerine yardımcı olmak yönünde cevap vermişlerdir. Ancak, çocukla okul hakkında tartışmalar yapmak maddesine hiç cevap vermemişlerdir. Bu bulgulara göre, ailelerin büyük bölümünün sözü geçen faaliyetlerin okul ağırlıklı olduğunu algıladıkları ve bu yönde cevap verdikleri görülmektedir. Bu durum ise, ailelerin okul faaliyetlerinin ev ile ilgili olan boyutunu(ev ödevlerine yardım etme, çalışma saatlerini düzenleme ve denetleme, çocukla okul hakkında tartışmalar yapma, v.b.) ya algılayamadıklarını ya da bilmediklerini düşündürmektedir. Kısaca, aileler okul faaliyetlerinin geniş kapsamlı bir kavram olduğu hakkında yeterli bilgi sahibi değildirler. Bu da, onların okul faaliyetlerinin evdeki durumlarla ilgili olan boyutlarına katılmalarını engellemektedir.

İkinci soruda ailelere, ne gibi okul faaliyetlerine katıldıkları sorulmuştur. Katılanların %82,7'si (124 kişi) sadece veli toplantılarına katıldıklarını, %9,3'ü (14

kişi) hemen hemen hepsine katıldıklarını ve %5,3'ü (8 kişi) de sınıf temsilciliği faaliyetine katıldığını belirtmiştir. Okul aile birliği, gezi ve piknik, özel gün kutlamaları ve yılsonu faaliyetlerine katılanların sayısı ise, yok denecek kadar azdır. Bu durum, ailelerin veli toplantılarını en önemli ya da tek önemli faaliyet olarak gördüklerini düşündürmektedir.

Anketin üçüncü sorusunda, ailelere okul faaliyetlerine ne sıklıkta katıldıkları sorulmuştur. Bu soruya da katılanların %46,7'si (70 kişi) sadece okuldan çağırıldıklarında, %16,7'si (25 kişi) her zaman, %14'ü (21 kişi) bazen, %10,7'si de (16 kişi) işten zaman buldukça katıldıklarını ifade etmişlerdir. Buradan çıkarılacak sonuç ise, ailelerin faaliyetlere katılım konusunda isteksiz oldukları ya da zaman sıkıntısı çektikleri yönünde olabilir. Ancak, sonuç ne olursa olsun, bu durum da faaliyetlere katılımı engelleyen önemli bir faktördür.

Dördüncü soruda ailelere, okul faaliyetlerine katılmama nedenleri sorulmuş, 150 kişiden %52'si (78 kişi) "diğer" seçeneğini işaretlemiş ve burada zaman ile ilgili problemlerini özellikle dile getirmişlerdir. Yine benzer şekilde, %27,3'ü (41 kişi) zamanının olmadığını, %12'si de (18 kişi) çalıştığını belirtmiştir. Bu durumdan da, zaman probleminin ailelerin faaliyetlere katılımını engelleyen en önemli faktör olduğu ortaya çıkmaktadır. Zaten üçüncü soruya verilen cevaplar da bunu destekler niteliktedir.

Beşinci soruda, okul faaliyetlerine katılımın çocuğu ve çocuğun eğitimini ne yönde etkilediği sorulmuştur. Buna da katılanların %43,3'ü (65 kişi) çocuğun kendine güvenini artırdığını, %14,7'si (22 kişi) akademik başarıyı artırdığını, %14'ü (21 kişi) sosyal becerilerini geliştirdiğini ifade etmişlerdir. Geriye kalan kısım ise, çocuğun psikolojisine ve davranışlarına olan etkisinden bahsetmiştir. Bu durum ailelerin, okul faaliyetlerine katılımın çeşitli ve birbirinden farklı etkilerinden haberdar olduğunu göstermektedir.

Anketteki altıncı soruda, ailelere okul faaliyetlerine bütçe ayırıp ayıramadıkları sorulmuş; katılanlardan %74,7'si (112 kişi) ayırabildiğini ve %25,3'ü (38 kişi) de ayıramadığını ifade etmiştir. Ancak, yedinci soruda, ne gibi faaliyetlere bütçe ayırabildikleri sorulduğunda ise, %52,7'si (79 kişi) sadece testlere ve %37,3'ü (56 kişi) de fotokopi ve temizlik için bütçe ayırabildiğini belirtmiştir. Bunun yanında, spor malzemeleri ve aktivitelerine, gezi ve pikniklere ve yılsonu etkinliklerine bütçe ayırabilenlerin sayısı çok azdır. Bu durum, ailelerin bu gibi mali güç gerektiren etkinliklere katılmadıklarını, dolayısıyla da maddi şartların katılıma önemli bir engel teşkil ettiğini göstermektedir. Sonuç olarak, ekonomik durum okul faaliyetlerine katılımı engelleyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sekizinci soruda, ailelere okuldaki öğretmenlere rahatlıkla ulaşım ulaşılamadıkları sorulmuş; katılanların %84,7'si (127 kişi) rahatlıkla ulaştığını, %15,3'ü (23 kişi) de ulaşamadığını ifade etmiştir. Yine bu soruyla ilişkilendirilen dokuzuncu soruda, öğretmenlerin veli görüşme günlerinin olup olmadığını

solunulmuştur. Katılanların %96'sı (144 kişi) olduğunu, %4'ü (6 kişi) olmadığını söylemiştir. Bu durum ise, ailelerin öğretmenlerle ilgili faaliyetlere (toplantı, görüşme, v.b.) katılımında problem yaşamadıklarını göstermektedir. Başka bir ifadeyle, aileler öğretmenlerle rahatlıkla görüşebilmektedirler.

Onuncu soruda ailelere, müdür, öğretmenler ve diğer personelin onları nasıl karşıladıkları sorulduğunda; ailelerin %62,7'si (94 kişi) güler yüzle ve ilgiyle, %19,3'ü (29 kişi) samimi ve içten, %14,7'si (22 kişi) de otoriter bir tavırla karşıladıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin aileleri, aşağılayıcı bir tavırla ve saygısız ya da ilgisizce karşıladıkları maddelerine verilen cevap sayısı ise yok denecek kadar azdır. Yine bu konuyla bağlantılı olan on birinci soruda, ailelere öğretmenlerle görüşürken neler hissettikleri sorulmuştur. Bu soruya da katılanların %78,7'si (118 kişi) kendilerini rahat hissettikleri ve %10'u (15 kişi) da güvende hissettikleri yönünde cevaplar vermişlerdir. Görüşmelerde kendini tedirgin, yetersiz ve aşağılanmış hissedenerin sayısı da oldukça azdır. Bu konuyla ilgili bir başka soru olan on ikinci soruda, ailelere müdür ve öğretmenlerle rahatlıkla iletişim kurup kuramadıkları sorulmuştur. Katılanların %88,7'si (133 kişi) rahatlıkla iletişim kurabildiğini, %11,3'ü (17 kişi) de rahat iletişim kuramadığını belirtmiştir. Aynı şekilde on üçüncü soruda da, ailelere müdür ve öğretmenlerle iletişim kurarken ne gibi problemlerle karşılaştıkları sorulmuştur. Bu soruya da katılanların %63,3'ü (95 kişi) "diğer" cevabını vermiş ve burada herhangi bir problem yaşamadıklarını özellikle belirtmişlerdir. Yine katılanların %12'si (18 kişi) kendilerini ifade etmekte güçlük çektiklerini ve %8,7'si (13 kişi) de müdür ve öğretmenlerin yeterince ilgi göstermediklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanında, müdür ve öğretmenlerin söylediklerini anlamakta güçlük çekenlerin, kendilerini dinlemediklerini ifade edenlerin, müdür ve öğretmenlere ulaşamayanların, kendilerine zaman ayırmadıklarını söyleyenlerin ve söylediklerini ciddiye almadıklarını belirtenlerin sayısı da yok denecek kadar azdır.

On dördüncü soruda, ailelere, müdür, öğretmenler ve diğer personelin tutum ve davranışlarından memnun olup olmadıkları sorulmuştur. Burada da, yukarıdaki 4 sorunun sonucunu destekler nitelikte bir bulgu elde edilmiştir. Şöyle ki, katılanların %90' ı ( 135 kişi ) memnun olduklarını belirtirken, sadece %10' u ( 15 kişi ) memnun olmadığını ifade etmiştir. Burada, tutum ve davranışlarından memnun olunmayan grup okul görevlileri olarak özellikle belirtilmiştir. Sonuç olarak, daha önce de belirtildiği gibi, aileler müdür ve öğretmenlerle görüşürken ya da iletişim kurarken ( kişisel problemler dışında ) ciddi bir problemle karşılaşmamaktadırlar.

Sonuç olarak; 10, 11, 12 13 ve 14. sorulara verilen cevaplar değerlendirildiğinde, müdür ve öğretmenlerin tutum ve davranışlarından kaynaklanan bir problemin olmadığı görülmektedir. Ancak, çok az da olsa, belirtilen problemlerin kişisel boyutta olduğu düşünülebilir. Başka bir ifadeyle aileler, faaliyetlere katılırken yönetici ve öğretmenlerin onlara yaklaşımından kaynaklanan ciddi problemlerle karşılaşmamaktadırlar.



On beşinci soruda, ailelere, okula herhangi bir nedenle çağrıldıklarında neler hissettikleri sorulmuştur. Katılanların % 68,7' si (103 kişi) düşünmeden hemen gittiklerini, %8' i ( 12 kişi ) de kötü bir şey olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Bunun yanında, tereddüt edenlerin, tedirgin olanların ya da olumsuz tepki almaktan çekinenlerin sayısı yok denecek kadar azdır. Bu durum, ailelerin müdür ve öğretmenlerden çekinmeden okula gittiklerini, dolayısıyla da okuldaki iletişim süreçlerinde de problem yaşamadıklarını düşündürmektedir.

On altıncı soruda, ailelere, okul faaliyetlerine katılırken ne gibi problemlerle karşılaştıkları sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar da, daha önceden ortaya konan zamana bağlı, ekonomik ve bilgisizlikten kaynaklanan problemlere destekler nitelikte sonuçlar ortaya koymuştur. Buna göre, katılanların %40' ı (60 kişi ) vakit bulamadığını, %35,3' ü (53 kişi) fazla bilgi sahibi olmadıklarını (“diğer“ seçeneğine verilen ağırlıklı cevaplardır), %9,3' ü (14 kişi) de ekonomik yetersizlikleri olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, öğretmenlerle iletişim kuramayanların, diğer velilerle anlaşamayanların ve idarecilerle uzlaşamayanların sayısı çok az seviyede kalmıştır.

On yedinci soruda, ailelere, öğretmenlerin kendilerini aile katılımı hakkında bilgilendirip bilgilendirmediği sorulmuştur. Buna göre, katılımcıların %84'ü (126 kişi) öğretmenlerin bu konuda bilgilendirici olduklarını, %16'sı (24 kişi) da olmadıklarını ifade etmişlerdir. Başka bir ifadeyle, öğretmenler bu konuda ailelere yardımcı olmakta ve dolayısıyla da ailelere engel teşkil etmemektedirler.

Yine on sekizinci soruda, öğretmenlerin aile katılımının hangi yönlerinden bahsettikleri sorulmuştur. Burada, verilen cevapların frekansları ve yüzde oranları arasında çok belirgin farklar bulunamamıştır. Öyle ki, katılanların % 22,7' si ( 34 kişi ) “ diğer “ seçeneğine cevap vermiş ve önceki bütün maddeleri kapsayarak hepsinden söz etmişlerdir. % 22' si ( 33 kişi ) akademik başarıya etkisinden, % 22' si ( 33 kişi ) davranışlara etkisinden, %14' ü ( 21 kişi ) okul-aile işbirliğinin geliştirilmesinden, % 12,7 si ( 19 kişi ) sosyalleşmeye etkisinden ve son olarak da % 6,7' si ( 10 kişi ) ruhsal gelişime etkisinden bahsettiklerini ifade etmişlerdir. Kısaca öğretmenler, ailelere katılım faaliyetlerinin hemen her boyutu ile ilgili bilgi vermektedirler. Bu durum da, öğretmenlerin katılım faaliyetleri ile ilgili bilgisizlikten ya da duyarsızlıktan dolayı problemlerinin olmadığını ve dolayısıyla da ailelerin katılımına engel teşkil etmediklerini göstermekte ve düşündürmektedir.

On dokuzuncu soruda, ailelere veli toplantılarına ne sıklıkta katıldıkları sorulmuştur. Katılanların %87,3'ü (131 kişi) her zaman katıldığını, %7,3'ü (11 kişi) işten vakit buldukça katıldığını ve %5,3'ü (8 kişi) de bazen katıldığını ifade etmiştir. Buna göre, ailelerin önemli ve gerekli bir faaliyet olarak gördükleri veli toplantılarına yoğun ilgi gösterdikleri ortaya konmuştur. Benzer bulgu “ne gibi okul faaliyetlerine katılıyorsunuz?” maddesinde de bulunmaktadır. Bu maddeye velilerin %82'si “veli toplantıları” cevabını vermiştir.

Yirminci soruda, ailelere çocuklarının ödevlerine ne sıklıkta ve ne şekilde yardımcı oldukları sorulmuştur. Katılanların %48,7'si (73 kişi) bildikleri konularda

yardımcı olduklarını, %24'ü (36 kişi) bilmesede yardımcı olduğunu, %18,7'si (28 kişi) her zaman yardımcı olduğunu ve %8,7'si (13 kişi) de hiç yardımcı olmadığını ifade etmiştir. Sonuç olarak, ailelerin bildikleri konularda yardımcı olma eğiliminde oldukları, dolayısıyla da her ders alanı ya da konusunda bilgi sahibi olmadıkları düşünülebilir. Buna göre, çocuğun ödevlerine her zaman yardımcı olmalarının önünde, ailelerin ders ve alan konularında yeterli bilgi sahibi olmamaları önemli bir engel oluşturmaktadır. Zaten, anketi cevaplayan ailelerin niteliklerinden eğitim durumları göz önünde bulundurulduğunda, çoğunun ilköğretim seviyesinin üstünde olmadığı ve dolayısıyla da günün değişen şartlarına göre düzenlenmiş ders ve alan konularında yetersiz olduğu sonucuna kolayca varılacaktır.

Yirmi birinci soruda ise, ailelere, kendi okul ve eğitim yaşantılarında ne gibi olumsuzluklarla karşılaştıkları sorulmuştur. Katılanların %34,7'si (52 kişi) soruya kendileri bir madde ekleyerek, belirtilen diğer maddelerin hiç biriyle karşılaşmadıklarını özellikle ifade etmişlerdir. %27,3'ü (41 kişi) ekonomik yetersizliklerle karşılaştığını, %20,7'si (31 kişi) ders çalışmaya vakit ve ortam bulamadığını, %8'i (12 kişi) öğretmenlerle anlaşamadığını belirtmiştir. Bunun yanında, şiddete maruz kalanların, arkadaşlarıyla anlaşamayanların, kötü notlar alanların ve disiplin cezası alanların sayısı da oldukça azdır. Buna göre, velilerin çoğu bu olumsuzluklarla hiç karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu da, ailelerin faaliyetlere katılımında kendi okul ve eğitim yaşantılarının pek fazla etkisi olmadığını düşündürmektedir.

Bütün bu yorumlardan hareketle, ailelerin okul faaliyetlerine katılımını engelleyen 4 önemli ve belirgin faktöre ulaşılmıştır. Bunlar sırasıyla; zaman problemi, ailelerin okul faaliyetlerinin kapsamı hakkında bilgisiz olması, ekonomik problemler ve ders ve konu alanlarında yeterli bilgiye sahip olmamalarıdır. Ancak, bunların dışında faaliyetlere katılımı engelleyen başka faktörler de mevcuttur. Aşağıda, Amerika'da yapılan çeşitli araştırmaların sonuçlarından elde edilen engelleyici faktörler, Kayseri ili örneğinde elde edilen faktörlerle karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır.

### **Bir Karşılaştırma**

Bu bölümde, okul faaliyetlerine aile katılımını engelleyen faktörler üzerine Amerika'da yapılan bazı çalışma ve araştırmaların ( Parental Involvement in Education, 1999; Barriers to Parent Involvement: Roadblocks and Detours, 2005; The Together Time Project, 2005; Overcoming Barriers to Parent Involvement, 2005; Wherry, J.H., 2005; Kolay, 2004: Involving Parents in Early Childhood Programs, 2005) sonuçlarından elde edilen engelleyici faktörler ele alınarak, Kayseri ili örneğindeki çalışmanın sonuçlarıyla karşılaştırılmış ve okul faaliyetlerine aile katılımını engelleyen faktörler ortaya konmuştur.

Amerika’da yapılan çalışma ve araştırmalarda temel olarak 11 tane engelleyici faktör belirlenmiştir. Bu engelleyici faktörlerin Amerika’da ve söz konusu bu çalışmada ortak olanları şunlardır:

**1. Zaman Problemi:** ailelerin çalışma saatlerinden kaynaklanan zamanlama problemleri ile çeşitli başka nedenlerden dolayı zaman bulunamaması gibi problemlerdir. Yapılan tüm çalışma ve araştırmalarda, zaman problemi en engelleyici faktör olarak ifade edilmiştir.

Benzer şekilde, Kayseri ili örneğinde de zaman problemi en belirgin faktör olarak ortaya konmuş ve ailelerin %84,3’ü faaliyetlere katılamamalarının nedenlerini zaman bulunmaması olarak belirtmişlerdir.

**2. Ailelerin faaliyetlere katılımın öneminden habersiz olmaları:** Bunun en büyük nedeni ailelerin bu konuda öğretmenler ve okulun yetkili personeli tarafından yeterince bilgilendirilmemesi ve ailelerin eğitim seviyelerinin yetersiz ya da düşük olmasıdır.

Kayseri ili örneğindeki araştırmanın sonucunda, ailelerin faaliyetlere katılımın önemi konusunda değil, faaliyetlerin niteliği ve kapsamı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı görülmüştür. Buna göre, aileler veli toplantılarını en önemli faaliyet olarak görmekte ve yoğun olarak bu toplantılara katılmaktadırlar. Kısaca, aileler faaliyete katılıma önem vermekte, ancak faaliyetlerin kapsamını çok dar bir şekilde ele almaktadır. Bunlara ek olarak ödevlere yardımcı olma konusunda ailelerin yetersiz kalmasının nedeni ise, ailelerin ders ve alan konularında yeterince bilgi sahibi olmamalarıdır. Bu durum da, ödevlere yardımcı olurken önemli bir engel teşkil etmektedir.

**3. Ekonomik yetersizlikler:** Ailelerin ekonomik sorunları, onların okul faaliyetlerine katılımında isteksiz davranmalarına neden olmaktadır. Özellikle okula ekonomik katkı için çağırılma, böyle ailelerde tedirginlik yaratmaktadır. Ayrıca ekonomik sıkıntısı olan aileler, öncelikli ihtiyaçlarını ( yeme, içme, giyim, barınma gibi) karşılayabilmek için çalışmayı çocuklarının eğitime katılmaktan daha öncelikli ve zorunlu görmektedirler. Böylece aile katılımına gereken ilgi ve özeni gösterememektedirler.

Benzer şekilde, Kayseri ili örneğindeki çalışmada da, ekonomik nedenler önemli bir engelleyici faktör olarak ortaya çıkmıştır. Ailelerin büyük bir bölümü ( yaklaşık %91’ i) sadece testlere, fotokopiye ve temizliğe bütçe ayıra bildiklerini ve dolayısıyla da ekonomik yetersizliğin var olduğunu ortaya koymuşlardır.

Bu ortak faktörlerin dışında elde edilen diğer engelleyici faktörler ise şöyle sıralanmaktadır:

**1. Ailelerin okula katkıda bulunmalarını sağlayacak yeterlikte olmadıklarını düşünmeleri:** Bazı aileler, kendilerini değersiz görmektedirler. Okula ne şekilde katılacakları hakkında fikir sahibi olmayan ve bu nedenle de kendilerini yetersiz hisseden aileler de vardır. Bazı aileler ise, okul müdürleri ve öğretmenler

tarafından aşağılandıklarını düşünmektedirler. Ailelerin bir kısmı da, okul sistemini ya bilmemekte ya da anlayamamaktadırlar. Bazı aileler ise, olumsuz okul deneyimlerinden ya da eğitim seviyelerinin düşük olmasında dolayı bu şekilde düşünmektedirler.

**2. Ailelerin, kendilerinin okulda iyi karşılanmadıklarını düşünmeleri:** Okuldaki müdür ve öğretmenler ile diğer personelin ailelerle iletişim şekilleri, tutumları ve fiziksel özellikleri ailelerde olumsuz izlenimler yaratabilmektedir. Okul faaliyetlerine düzenli olarak katılmayan ailelere öğretmenlerin gösterdiği olumsuz tepkiler de ailelerin bu şekilde düşünmesine neden olmaktadır.

**3. Ailelerin çocuk bakımı hakkında çok az bilgiye sahip olması ya da hiç bilgisinin olmaması:** Bunun nedeni, ailenin çocuk bakımı konusunda eğitiminin olmamasıdır. Buna bağlı olarak da aile, çocuk bakımı becerilerinden yoksun kalmaktadır.

**4. Aile katılımının ne olduğuna dair okul ve aileler arasındaki görüş farklılıkları:** Bunun en önemli nedeni ailelerin ve okulun kültürlerinin ve bakış açılarının birbirlerinden farklı olmasıdır. Ayrıca, aileler ve okul, eğitim-öğretimle ilgili olarak farklı beklentilere sahiptirler.

**5. Dil problemi ve kültürel problemler:** İngilizce konuşamayan aileler okulun ya da öğretmenlerin evlere gönderdiği mektupları, çağrıları ve okuldaki toplantılarda konuşulanları anlayamamaktadırlar. Ayrıca, farklı kültürel art yetişimlere sahip bulunmaları birbirlerini anlamalarını güçleştirmektedir. Böylece, aileler okul faaliyetlerine katılmakta isteksiz davranmaktadırlar.

**6. Ulaşım problemi:** Ailelerin okula gidip gelmekte problem yaşamaları ya da okulun çevresinde yeterli park yerinin olmaması gibi etkenler, ailelerin okula ve faaliyetlere katılımını olumsuz yönde etkilemektedir.

**7. Özel ihtiyaçları olan aileler:** Bunlar bedensel özürlü olan ebeveynlerdir. Özürlü ebeveynler okula gidip gelmekte zorluklarla karşılaşmakta ya da okul ortamında bulunmaktan rahatsızlık duymaktadırlar.

**8. Öğretmenlerin ve diğer okul personelinin ailelere ulaşmada ve onlarla iletişim kurmada yeterince eğitim görmemiş olmamaları.**

Görüldüğü gibi, Amerika' da yapılan çalışmalar ve araştırmalarda, kültüre ve toplumsal hayata bağlı olarak farklı bulgular elde edilmiştir. Ancak her iki araştırmada da ( Amerika ve Kayseri ili örneği ), ailelerin okul faaliyetlerine katılımını engelleyen ortak ve belirgin faktörler ortaya konmuştur. Daha öncede ifade edildiği gibi bunlar; zaman problemi, ekonomik nedenler ve ailelerin faaliyetlere katılım ya da faaliyetlerin niteliği konusunda bilgisiz olmalarıdır.

### **Sonuç ve Öneriler**

Aile, çocuğun ilk eğitimini aldığı ortamdır. Hem okul öncesi dönemde hem de okul çağında çocuğun gelişimi ve başarısı için büyük öneme sahiptir. Aile, çocuğun okuldaki gelişimi ve başarısını da okul faaliyetlerine katıldığı oranda etkilemektedir. Öyle ki, aile söz konusu faaliyetlere ne kadar sık ve düzenli bir şekilde katılırsa, çocuğun okuldaki başarısı da o yönde artacaktır. Yapılan birçok araştırma ve çalışmada ailenin, okula ve okul faaliyetlerine katılımının önemini ve gereğini ortaya koymaktadır. Ancak, ailelerin okula katılımlarını engelleyen çeşitli faktörlerin mevcut olduğu da bir gerçektir. Bu engellerin başında zaman, ekonomi, okul faaliyetlerin kapsamı hakkında bilgisiz olma ve ders-konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmama gelmektedir.

Verimli ve olumlu bir okul aile ilişkisi ve ailelerinin okul faaliyetlerine katılım oranlarının artırılması için, sözü edilen engelleri tam anlamı ile ortadan kaldırmak mümkün olmasa da, bunları en aza indirmek için çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmalarda, ailelerden çok, belirli bir eğitim seviyesinde bulunan ve yönlendirici role sahip olduğu düşünülen yönetici, öğretmen ve yetkili okul personeline ( psikolojik danışman / rehber öğretmen ) görev düşmektedir. Bu konuda öğretmenler, yöneticiler ve yetkili okul personeli şunları yapmalıdırlar:

1. Ailelerle sıcak ilişkiler kurmalıdırlar.
2. Aileleri faaliyetlerin niteliği ve kapsamı hakkında bilgilendirmelidirler.
3. Çeşitli iletişim araç ve yöntemlerinden yararlanmalıdırlar (aile-öğretmen görüşmeleri, toplantılar, telefon, elektronik posta, mektuplar, bilgilendirici notlar, v.b.).
4. Maddi sıkıntı içinde olan ailelerden ciddi bütçeler gerektiren taleplerde bulunmamalıdırlar. Tam tersine bu ailelere yardımcı olmanın yollarını aramalıdırlar.

Bu konuda Cooper (1999), engellerin ortadan kaldırılmasında ya da en aza indirilmesinde, okulun neler yapması gerektiğini şöyle sıralamıştır:

1. Toplantılar ve veli görüşmeleri, okul dışında ve ailelerin evlerine yakın yerlerde yapılmalıdır.
2. Bir faaliyet, bir kereden fazla ve çeşitli zamanlarda düzenlenmelidir. Böylece, zaman problemi olan aileler kendilerine uygun olan bir zamanda bir faaliyete katılabileceklerdir.
3. Toplantılara gelemeyen ailelere toplantı gündemi ile ilgili notlar ve açıklamalar gönderilmelidir.
4. Ailelere toplantı ve veli görüşmelerinden en az bir hafta önce haber verilmelidir. Böylece aileler şartlarını buna göre düzenleyebilirler. Bu, diğer faaliyetler için de geçerlidir.

5. Ev ziyaretleri düzenlenmelidir. Özellikle ciddi fiziksel özrü bulunan ebeveynler için oldukça etkili bir yoldur.
6. Toplantı saatleri esnek olmalıdır. Örneğin, akşam saatleri ya da pazar günleri belirli saatlerde toplantılar düzenlenebilir.
7. Ulaşımında problem yaşayan ailelere ulaşım imkânları sağlanmalıdır.
8. Okula gelemeyen ailelerle, mektuplar, haber notları, günlük ya da haftalık raporlar aracılığı ile iletişim kurulmalıdır. Böylece, aile okulda olup bitenlerle ilgili haber sahibi olabilecektir.
9. Ailelerle iletişim kurarken mümkün olduğunca sıcak bir atmosfer oluşturulmaya çalışılmalıdır.

## **KAYNAKÇA**

- Cooper, Cinder, (1999). "Beyond the Bake Sale: How Parent Involvement Makes a Difference", NCREL's Learning Point, www.ncrel.org, 12.01.2006
- Cotton, Kathleen ve Wikelund, K. Reed (2001) "Parent Involvement in Education", School Improvement Research Series (SIRS), www.nwrel.org, 12.01.2006.
- Çelenk, Süleyman, (2003). Okul Başarısının ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması, ilköğretimonline, yıl 2, sayı 2, www.ilkogretim-online.org.tr, 12.01.2006.
- Hickman, C. Wehlburg (2005). The Future of High School Success: The Importance of Parent Involvement Programs, www.education-world.com, 12.12.2005.
- Kolay, Yakup,(2004). "Okul-Aile-Çevre İşbirliğinin Eğitim Sitemindeki Yeri ve Önemi", Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 164,
- Lunts, Ellen,(2003) Parental Involvement in Children's Education: Connecting Family and School By Using Telecommunication Technologies, Vol.6, issue 1,winter, www.ncsu.edu, 12.01. 2005.
- Ömeroğlu, Esra ve Yaşar, M. Can (2005). "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Ailenin Eğitime Katılımı" , Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Sayı:62, Nisan 2005.
- Wherry, J. H.(2005). The Barriers To Parental Involvement and What Can be Done: A Research Analysis, www.parent-institute.com, 12.01.2006.
- Wherry, J.H.(2004). Selected Parent Involvement Research, www.parent-institute.com, 12.01.2006
- www.cppp.org, (1999). Parental Involvement in Education June 28, 12.01.2006
- www.education-world.com, (1991). "Parent Involvement At The Middle School Level", 12.01.2006.
- www.k12coordinator.org,(2000).Overcoming Barriers to Parent Involvement, 12.12.2005.
- www.lili.org, The Together Time Project, 12.12.2005.
- www.nea.org, What is Parental Involvement, Exactly?, 12.12. 2005.
- www.schoolfile.com, Involving Parents in Early Childhood Programs, 12.12.2005.
- www.wastatepta.org, "Barriers to Parental Involvement: Roadblocks and Detours," 12.01.2006.